

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

РЕЗЮМЕ

Авторами дано аналіз розвитку ринку міжнародних послуг в Республіці Білорусь. У статті обґрунтовуються пропозиції щодо збільшення експорту послуг.

Ключові слова: послуги, міжнародна торгівля послугами, світовий ринок послуг, зовнішня торгівля, експорт послуг.

РЕЗЮМЕ

Авторами дан аналіз розвитку ринка міжнародних послуг в Республіке Беларусь. В статье обосновываются предложения по увеличению экспорта услуг.

Ключевые слова: услуги, международная торговля услугами, мировой рынок услуг, внешняя торговля, экспорт услуг.

SUMMARY

The authors analyzed the development of the international services market in the Republic of Belarus. The article explains the proposals to increase the export of services.

Keywords: services, international trade in services, international service market, export of services.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Санжаревська І.С., аспірант кафедри міжнародної економіки Донецького національного університету МОНМС України

Актуальність. Світова економічна криза, що розпочалась у 2008р. як іпотечна криза в США, впливає на функціонування міжнародної фінансової системи у теперішній час. Її особливістю є коригування руху міжнародних фінансових потоків з реального сектору економіки у спекулятивний та знов у реальний, проте з меншою інтенсивністю. Уповільнення кругообігу фінансового капіталу диференційовано впливає на соціально-економічний розвиток регіонів світу.

Проте світова фінансова криза не призводить до колапсу всієї системи за рахунок національної автономності її складових елементів, що на практиці продовжують виконувати власні функції, емітують фінансові інструменти, але не спрямовують їх до загального ринку, залишаючи на внутрішньому чи утворюючи резерви. Наприклад, Японія й азійські індустріальні країни досягли такої стадії розвитку, щоб перейти від експорту товарів до експорту капіталу шляхом його емісії у спекулятивній формі, але в кризовому стані світової системи його було спрямовано в інші сфери та регіони. Таким чином, подальше зростання міжнародної конкурентоспроможності цих країн у порівнянні з ЄС і США було призупинено в умовах кризи.

Мета роботи — визначити особливості функціонування міжнародної фінансової системи в умовах світової економічної кризи.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження причин та наслідків світової фінансової кризи мають чисельний характер та розкриваються в працях Ф.Хартмана, Д.Бандта, Е.Крокетта, Ф.Девіса, Ф.С.Мишкіна, але сталого характеру поглядів на її сутність не встановлено. Наприклад, Ф.Девіс пов'язує фінансову кризу із «тотальним колапсом світової фінансової системи», який припиняє здійснення поточних фінансових платежів між суб'єктами світового господарства чи обмежує їх кредитування, продуктивне інвестування [1] З іншого боку, Ф.С.Мишкін [2] порівнює фінансову кризу із шоком світової фінансової системи, що блокує інформаційні та фінансові потоки, які використовуються для реалізації продуктивних інвестицій.

Результати. Розвиток світової економіки у період кінця ХХ – початку ХХІ століття характеризується інтернаціоналізацією міжнародних економічних відносин, якої притаманне встановлення тісних торгово-економічних і науково-технологічних стосунків на регіональному рівні між підприємствами приватної та державної форм власності. Зазначена тенденція сформувала підґрунтя до інтеграції окремих міждержавних господарських комплексів у формі регіональних утворень різного ступеня від зон вільної торгівлі до економічних союзів. Третью визначальною тенденцією розвитку світового господарства у теперішній час є глобалізація міжнародних економічних відносин.

Сьогодні увага науковців і державних керівників прикута до визначення імперативів сталого розвитку країн світу, дослідження багатовекторності міжнародних економічних відносин та виокремлення парадигми трансформації міжнародної фінансової системи в умовах світової економічної кризи, що уразила світову економіку в 2008 році та набула глобального системного характеру.

У теперішній час міжнародна фінансова система, що складається з локальних національних фінансових систем, глибоко інтегрованих в систему світового господарства шляхом інтернаціоналізації міжнародних економічних відносин, залишається поєднаною інфраструктурою глобальних фінансових організацій, але не забезпечує ефективного регулювання національних і світового товарних і валютних ринків шляхом раціонального перерозподілу вільних національних фінансових ресурсів і приватного капіталу.

Макропірамідална структура міжнародної фінансової системи, що будувалася навколо сталого розвитку економіки США, потребує перебудови в умовах світової фінансової кризи, у т.ч. в самих Сполучених Штатах, чи за рахунок розгалуження, чи шляхом введення ефективних елементів до механізму саморегуляції міжнародної фінансової системи.

Глобальна інформаційна економіка зумовила інтеграцію країн у межах міжнародної фінансової системи та дозволила спростити процедури експорту капіталу в різноманітних формах. Проте спрощення переливу капіталу ускладнює проблему контролю стосовно його руху та правочинності, та посилює вразливість усього ринку від неконтрольованих фінансових потоків — регулювання міжнародної фінансової системи здійснюється у координаційній формі, суб'єкти інфраструктури здійснюють контроль та регулювання національних елементів системи та не бачають картини в цілому. Такий стан справ не дозволяє завчасно прогнозувати фінансові інтервенції, здатні дестабілізувати світовий фінансовий ринок, чи спрямувати капіталопотоки з інших регіонів світу, щоб скоригувати дефіцит фінансових ресурсів. Також кризові явища породжують самі інвестори, що власними діями провокують дефіцит капіталу чи проводять спекулятивні операції з метою отримання надприбутків. Зазначений ефект визначено як «теорію рефлексивності Дж. Сороса», який встановив залежність коливання курсу акцій підприємств не від показників їх виробничо-фінансової діяльності, а від психологічного стану та кризових очікувань потенційних інвесторів, коли їх індивідуальна свідомість підпадає під дію механізму групової істерії, що провокує паніку та спричиняє кризу локальних ринків.

Внаслідок глобалізації міжнародної фінансової системи локальні фінансові кризи впливають на загальну систему міжнародних економічних відносин, де зростає ступінь непередбачуваності, непередбачуваності міжнародних капіталопотоків, інвестицій та дезінвестицій, надання кредитів й їх повернення.

Різний ступінь стійкості національних економік до кризових коливань встановлює нову тенденцію розвитку світової фінансової системи у кризовий період, коли формується сталий відтік капіталів з транзитивних економік до промислово розвинених країн, що обумовлюється зниженням інвестиційної привабливості перших та бажанням до концентрації капіталу других, у тому числі в формі інтеграційних утворень, шляхом злиттів та поглинань.

Дослідження вчених із різних країн вказують на невірноваженість розвитку міжнародної фінансової системи у контексті глобалізації світового господарства. Так, інтеграція національних економік до фінансової системи посилює рух фінансових активів у межах платіжної системи, з індексованою вартістю, що є об'єктом порівняння та контролю. Наслідком цього є вільний доступ суб'єктів ринку до фінансової інформації та встановлення рівня кореляційного зв'язку між рівнем цін на окремих національних фінансових ринках. Аналіз

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

тісноти кореляції дозволив дослідникам з ОЕСР Г. Крістіансону та К. Піготту встановити, що у період з 1960-х до 1980-х років ступінь інтеграції фінансових ринків безперервно зростав. У подальших дослідженнях з 1980-х років до теперішнього часу, проведених на прикладі найбільших міжнародних облігаційних ринках, суттєвої кореляції не встановлено.

Це дало змогу визначити, що процеси фінансової глобалізації мають суперечливий характер. Цю тезу підтверджують такі теорії: «парадокс Фельдштейна-Хоріюкі», теорія стабільності рівня міжнародних потоків капіталу, та феномен «домашнього зсуву капіталу».

Перші суперечливості глобалізаційного розвитку світового господарства були визначені професором М. Фельдштейном та його асистентом Ч. Хоріюкі, які працювали на економічному факультеті Гарвардського університету та в Національному бюро економічних досліджень США, в 1980 році опублікували статтю «Внутрішні заощадження та міжнародні потоки капіталу» [4]. Вони досліджували особливості розподілу міжнародних портфельних інвестицій в умовах інтеграції світової фінансової системи у контексті зростання мобільності міжнародних потоків капіталу та припустили, що рух капіталопотоків має бути зорієнтованим на прибуткові ринки різних країн та коливатись відповідно до змін національних процентних ставок. Дослідники поставили за мету довести відсутність прямого зв'язку між рівнями національних заощаджень й інвестицій, тому що міжнародний ринок має вільний спекулятивний капітал, готовий до отримання короткострокових прибутків.

Сутність «парадоксу Фельдштейна-Хоріюкі» полягає в існуванні високого ступеня поглинання внутрішніх заощаджень у розвинених країн світу — якщо вони мають високу норму внутрішніх заощаджень, то перетворюють їх на внутрішні інвестиції.

О.Л. Бакаєв [1], І. Крупка [3] Н. Орлова [2] у своїх дослідженнях пояснюють, що міжнародна мобільність капіталу визначається динамікою сальдо рахунка поточних операцій платіжного балансу країни. Рахунок поточних операцій у системі національних рахунків є різницею валових національних заощаджень й інвестицій. Його дефіцит показує недостатню кількість внутрішніх заощаджень, що покривається за рахунок іноземних інвестицій.

Другу особливість глобалізації світового господарства підкреслює теорія стабільності рівня міжнародних потоків капіталу. Згідно з нею, середній розмір чистих міжнародних потоків капіталу розвинених країн світу, виражений у процентному співвідношенні до номінального ВВП, напередодні Першої світової війни становив близько 3%, у період з 1920-х до 1930-х та з 1950 до 1960-х років він знижувався чи у короткостроковій перспективі досягав 4-5%. З моменту введення Ямайської валютної системи і переходу до плаваючих валютних курсів цей показник досяг 3% і залишається незмінним до теперішнього часу. Така динаміка пояснюється змінами орієнтації макроекономічної політики розвинених країн світу [1].

Відповідно до проведених досліджень, було виявлено тісний кореляційний зв'язок між національними заощадженнями й інвестиціями, і визначено, що в контексті глобалізації міжнародної фінансової системи національні економіки не схильні до експорту надмірного капіталу, а здійснюють споживання надлишку заощаджень на внутрішньому ринку.

Третім відомим парадоксом глобальної економіки є феномен «домашнього зсуву капіталу», визначений К. Френчем і Дж. Потербою, який наведено також в відомій роботі М. Обстфельда, К. Рогоффа «Шість головних загадок міжнародної макроекономіки» [5, 6].

Диверсифікація інвестиційного портфелю сприяє зростанню потенційних доходів інвесторів та знижує рівень комерційних ризиків відносно вкладень в один вид активів, тому в глобальній економіці ступінь диверсифікації міжнародних портфельних інвестицій повинна постійно зростати. У короткостроковій перспективі слід враховувати наявність вхідних бар'єрів до світового фінансового ринку, що заважають інвесторам у розміщенні іноземних інвестицій. Серед подібних бар'єрів можна навести: державне регулювання національних економік, політична нестабільність локальних ринків, особливості ведення міжнародного бізнесу, стандартів обліку, звітності, оподаткування, непоінформованість щодо фінансових продуктів країн.

Але проведені у 1991 році К. Френчем і Дж. Потербою дослідження довели, що зростання вкладень в міжнародні активи відбувається дуже повільними темпами — внутрішні накопичення сконцентровані в національних активах, а не в зовнішніх інвестиціях, що суперечить алгоритмам оптимізації портфельних інвестицій, коли внутрішня норма доходності менша від зовнішньої на 3-5%. Було порівняно співвідношення внутрішніх і зовнішніх інвестицій шести розвинених країн світу та визначено, що в інвестиційному портфелі Великобританії внутрішні інвестиції складають 82%, США — 94%, Японії — 98%; а сумарні активи Франції, Німеччини та Канади складають менше 1% вартості цінних паперів трьох перших країн.

Визначена диспропорція розміщення світових фінансових ресурсів не відповідає логіці диверсифікації міжнародних портфельних інвестицій та зберігалась до світової економічної кризи, якій передувала глобальна інвестиційна активність США з середини 1990-х років, але глобальні інвестиційні фонди не орієнтувались на перерозподіл активів в зарубіжні країни.

Численні дослідження науковців у сфері макроекономіки й економічної теорії визначили три принципові цілі макроекономічної політики країни, які неможливо досягнути одночасно: стабільність валютного курсу, вільний рух капіталів та внутрішня економічна стабільність — збалансоване економічне зростання країн відбувається за рахунок поєднання двох із них.

До 1914 року індустриальні країни були орієнтовані на стабільність валютних курсів і вільний рух капіталу в умовах золотого стандарту. Тому за цей період міжнародні фінансові ринки характеризувались відносно високою мобільністю.

Встановлення золотовалютного стандарту міжнародної фінансової системи у межах Бреттон-Вудської угоди визначило внутрішню стабільність макроекономічної політики країн і фіксовані курси валют, внаслідок чого суттєво знизилась міжнародна мобільність капіталу. Демонетизація золота, перехід до плаваючих валютних курсів у межах Ямайської угоди визначили стабілізацію національних економік та вільний рух капіталів у міжнародній фінансовій системі, що з 1976 року до початку XXI ст. створювало умови для зростання світової мобільності капіталу. Проте в теперішній час мобільність фінансових ресурсів стабілізувалась, що не відповідає сутності глобалізації міжнародної фінансової системи, коли вільний рух капіталів визначає невпинність процесу глобалізації світового господарства.

Аналіз фахової літератури з проблем глобалізації міжнародної фінансової системи дозволяє зробити висновок, що пояснення вказаних парадоксів має суб'єктивний характер. Так, парадокс Фельдштейна-Хоріюкі теоретики пояснюють такою стратегією економічної політики держави, що передбачає ліквідацію дефіциту чи дисбалансу рахунка поточних операцій. Феномен «домашнього зсуву капіталу» можна визначити бажанням інвесторів знизити ступінь валютно-фінансового ризику шляхом вкладання власних коштів в іноземні боргові зобов'язання, ніж в пайові цінні папери.

Другою точкою зору, що висвітлює парадокси глобалізації світової фінансової системи, є існування вхідних бар'єрів у міжнародній фінансовій системі щодо трансферту капіталу в формі прямих іноземних чи портфельних інвестицій. Подібні операції відображаються у системі національних рахунків і визначають платіжний баланс країни. З позицій національного законодавства норми оподаткування визначають рівень вхідних бар'єрів на шляху руху капіталу, і характеризуються певною величиною транзакційних витрат, тому інвестори звертаються до здійснення позабалансових операцій, що є більш привабливими для них — обслуговування деривативів. Операції з ними характеризуються такою самою прибутковістю при низькому рівні транзакційних витрат (дія вхідних бар'єрів на них практично не поширюється).

Висвітлене положення справ визначає таку особливість міжнародної фінансової системи, як сталий розвиток світового ринку деривативів й інших похідних фінансових інструментів у порівнянні з традиційною виробничою діяльністю та світовою торгівлею товарами та послугами. Інтеграція міжнародної фінансової системи відбувається більш стрімкими темпами за рахунок позабалансових операцій країн, ніж шляхом експорту традиційних факторів виробництва й інтеграції товарних ринків зближенням економік різних країн у нефінансовій сфері. Додатковими факторами, що стримують розвиток глобалізації міжнародної фінансової системи, є ризики міжнародних транзакцій і додаткові витрати щодо формування диверсифікованих інвестиційних портфелів.

Висновки. Функціонування міжнародної фінансової системи в умовах світової економічної кризи визначається макроекономічною політикою провідних країн світу, що формують її інфраструктуру та визначають шляхи руху капіталу. Співвідношення показників стабільності валютного курсу, вільного руху капіталів та внутрішньої економічної стабільності визначають ступінь інтеграції країн до світового господарства та відповідно залежність країн від кризових явищ у ньому.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Бакаєв О. Л. Глобалізація фінансових ринків / Стратегія економічного розвитку в умовах глобалізації: Монографія / За ред. д-ра екон. наук, проф. Д. Г. Лук'яненка. — К.: КНЕУ, 2001. — 538 с. — Режим доступу до електронних документів: <http://fingal.com.ua/content/view/215/39/1/1/>
2. Орлова Н., Свечкіна А. Особливості розвитку світового фінансового ринку в умовах глобалізації // Журнал "СХІД" № 5 (83) 2007 рік. — Режим доступу до електронних документів: http://www.experts.in.ua/baza/analic/index.php?ELEMENT_ID=23387
3. Крупка І. Концептуальні основи інтеграції фінансового ринку України в глобальний фінансовий простір // Вісник Львів. Ун-ту. Серія екон. 2009. Вип. 42. С.325-341.
4. Feldstein M., Horioka C. Domestic Saving and International Capital Flows// The Economic Journal. — 1980. — Vol. 90. — P. 314–329.
5. French K., Poterba J. Investor Diversification And International Equity Markets, American Economic Review, 1991, v81(2), 222-226.
6. Obstfeld M., Rogoff K The six major puzzles in international macroeconomics: is there a common cause? — NBER: Working Paper № 7777, 2000.

РЕЗЮМЕ

Функціонування міжнародної фінансової системи в умовах світової економічної кризи визначається макроекономічною політикою провідних країн світу, що формують її інфраструктуру та визначають шляхи руху капіталу. Співвідношення показників стабільності валютного курсу, вільного руху капіталів та внутрішньої економічної стабільності визначають ступінь інтеграції країн до світового господарства та відповідно залежність країн від кризових явищ у ньому.

Ключові слова: міжнародна фінансова система, шляхи руху капіталу, світова фінансова інфраструктура, світова економічна криза.

РЕЗЮМЕ

Функционирование международной финансовой системы в условиях мирового экономического кризиса определяется макроэкономической политикой ведущих стран мира, которые формируют ее инфраструктуру и определяют пути движения капитала. Соотношение показателей стабильности валютного курса, свободного движения капиталов и внутренней экономической стабильности определяют степень интеграции стран в мировое хозяйство и соответственно зависимость стран от кризисных явлений в нем.

Ключевые слова: международная финансовая система, пути движения капитала, мировая финансовая инфраструктура, международный экономический кризис.

SUMMARY

The functioning of the international financial system during the global economic crisis is determined by the macroeconomic policy of the leading countries of the world, which form the it infrastructure and determine the way of movement of capital. The ratio of the stability of the exchange rate, free capital movements and domestic economic stability determine the degree of integration of countries into the world economy and, accordingly, the dependence of the country from the crisis in it.

Keywords: international financial system, ways of movement of capital, the world's financial infrastructure, the international economic crisis.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Сидорук І.С., аспірантка кафедри міжнародної економіки і підприємництва Національного університету державної податкової служби України

Постановка проблеми. Актуальність теми визначається тим, що вивчення найважливіших принципів та інструментів системи державної підтримки малого бізнесу розвинутих країн є необхідною умовою для розробки ефективного державної політики сприяння розвитку малого підприємництва в Україні. Адаже, в умовах економічної кризи, саме мало підприємництво здатне найшвидше та економічно вирішувати проблеми безробіття, реструктуризації економіки, формування і насичення ринку споживчих товарів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження природи малого та середнього бізнесу, його місця та ролі в розвинутих ринкових економіках, реагування на заходи державного регулювання та підтримки є об'єктом уваги таких зарубіжних вчених як Т. Бартік, В. Баумоль, А. Брунетті, М. Вайт, Б. Вебер, П. Вестхед, Д. Кібл, А. Мадж, А. Мосс, А. Мюйцер, Р.Ор, Я.Циков, Екарт Д. Штратеншульте. Багатоаспектні проблеми державної підтримки розвитку малого підприємництва досліджують у своїх працях такі українські науковці, як: З. Варналій, Л. Воротіна, В. Гець, А. Дегтяр, М. Долішній, С. Дрига, С.Б. Жарая, В. Колот, Т. Кондратюк, М. Корецький, В. Кредісов, О. Кужель, О. Кузьмін, О. Лебединська, О. Мордвінов, А. Пасхавер, С. Покропивний та ін. Проблемам державної підтримки малого підприємництва належить ряд публікацій, однак, для формування ефективного механізму підтримки малого підприємництва на регіональному рівні необхідно більш детально дослідити зарубіжний досвід регіональної політики сприяння розвитку малого бізнесу.

Мета роботи полягає в дослідженні європейського досвіду формування механізмів підтримки та спрощення дозвільних процедур ведення підприємницької діяльності. Також, необхідно визначити принципи законодавства ЄС щодо реформування дозвільної системи та особливості системи підтримки та розвитку малого підприємництва на регіональному рівні у державах-членах ЄС на прикладі Німеччини.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початку другого десятиліття XXI ст. головними цілями регулювання і підтримки малого та середнього бізнесу в ЄС є завдання, що пов'язані, насамперед, з укріпленням єдиного внутрішнього ринку, інтернаціоналізацією підприємницької діяльності, усунення адміністративних бар'єрів, створення єдиного економічного простору шляхом уніфікації єдиної законодавчої бази з малого бізнесу, підсилення взаємодії країн-членів ЄС із створення економічного союзу у межах ЄС [1, с. 29].

На сучасному етапі у регіональній політиці країн ЄС прослідковуються такі тенденції: з одного боку, відбувається процес централізації державного управління, і це є особливою рисою більшості країн, з іншого боку, спостерігається тенденція до скорочення сфери використання адміністративних методів управління. Вони замінюються економічними, склад яких дозволяє проводити гнучку регіональну політику.

Основою європейського підходу до підтримки підприємництва є створення державними структурами економічних та правових стимулів для його розвитку. Політика ЄС щодо підприємництва спрямована на заохочення інновацій, підприємливості та конкурентності у виробництві й наданні послуг, створюючи сприятливу бізнес-атмосферу та заохочувальне регуляторне середовище. Політика щодо підприємництва – не ізольована сфера діяльності ЄС. Вона щільно переплітається з іншими напрямками політики, такими, як єдиний ринок і політика щодо конкуренції. Дослідження зарубіжних науковців підтверджують ту тезу, що розвиток підприємництва в Європі відстає, особливо, порівняно із США. Готовність ризикувати у бізнесі залежить від культурних чинників, відмінних у різних країнах, так само, як і від низки інших факторів, зокрема, економічних обставин, доступності капіталу та регуляторного клімату. ЄС намагається створити сприятливіше економічне й регуляторне довкілля для підприємництва, особливо зосередившись на можливостях заснування й розвитку малих підприємств [2, с. 465].

Особливістю європейської моделі державної підтримки малого та середнього підприємництва є її дворівнева структура. На